

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

Кафедра теоретичної і практичної філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
філософського факультету
Комаха Л.Г.

«__» _____ 2017_ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ф І Л О С О Ф І Я

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

**03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
Бакалавр
Філософія
Обов'язкова навчальна дисципліна**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2017/2018
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: Дем'янов В.О., к.ф.н, доцент, Ковалевич В.В., к.ф.н., доценти кафедри теоретичної і практичної філософії

Пролонговано: на 2017_/2018_ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__р.

КИЇВ – 2017

Розробники: Дем'янов В.О., к.ф.н, доцент, Ковалевич В.В., к.ф.н., доценти кафедри теоретичної і практичної філософії

Затверджено

«_____»

2017__р.

Зав. кафедри теоретичної і практичної філософії

_____ (Шашкова Л.О.)

Протокол № _____ від «_____»
_____ 2017_р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «_____» _____ 2017_ року №__

Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І.І.)

«_____» _____ 2017_ року

ВСТУП

Мета дисципліни – надання знань з філософії як світогляду людини, або сукупності поглядів на світ у цілому та ставлення людини до цього світу, в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття.

Усвідомлення системи філософських категорій, понять і термінів; осмислення провідних характерних особливостей філософського мислення.

Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

- 1.** До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** загальні уявлення про теоретичну і практичну філософію; про специфіку філософських проблем у їхньому стосунку до науки, релігії, мистецтва як форм духовного життя людства; про засади критичного осмислення філософських концепцій та про основні варіанти розв'язання філософських проблем; про загальну структуру світогляду та теоретичної і практичної діяльності людини з метою подальшого засвоєння критеріїв для експертних оцінок та способів їх фахового використання у різних сферах соціальної практики.
- 2. Вміти** здійснювати аналітичну роботу; збирати та інтерпретувати наукову інформацію, обробляючи основну літературу з практичної та теоретичної філософії, ставити загальні цілі і основні завдання філософських досліджень; оперувати основними складовими теоретичної і практичної філософії у повсякденному житті і загальній соціальній практиці; полемізувати стосовно ключових філософських проблем, обираючи обґрунтоване рішення; визначати загальні риси онтологічних, гносеологічних, антропологічних, соціальних, культурних, правових, політичних, мовних та історичних явищ; давати загальну оцінку стану і тенденціям розвитку культури, орієнтуватися в її основних практиках;
- 3. Володіти елементарними навичками** розв'язувати задачі та практичні проблеми у процесі навчання; опрацьовувати літературу з теоретичної та практичної філософії; обґрунтовувати цілі та напрямки досліджень з філософії, зокрема аналізувати філософські проблеми соціальної практики, прогнозувати відповідні тенденції та наслідки її розвитку, розробляти моделі її можливого вдосконалення; здійснювати різні види дослідницької роботи (анотації, реферати, бібліографії) щодо тематики теоретичної та практичної філософії; належним чином представляти результати проведених досліджень; здійснювати комунікацію в професійному середовищі.

4. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна “**Філософія**” належить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін за спеціальністю Культурологія та викладається у **III** семестрі бакалаврату обсягом **4** кредити ECTS, зокрема: лекції –28 год., семінарські заняття –28год. Завершується дисципліна екзаменом.

У межах дисципліни презентовано розвиток та основні філософські стратегії сучасності, структура і тематика, поняття, категорії, принципи, проблеми, теорії, концепції. Провідні ідеї курсу: історичні особливості виникнення філософії; особливості та характерні риси філософського мислення; в чому полягає необхідність та неминучість виникнення у людини світоглядних знань та орієнтацій; як пов'язані між собою світогляд та філософія; внутрішній зв'язок функцій між собою; чим зумовлена саме така структура філософського знання; усвідомлення специфіки предмета метафізики, співвідношення метафізики й онтології, метафізики й філософії; багатовимірність як людського, так і теоретичного осмислення світу; поділ філософії на теоретичну й практичну.

Особлива увага приділена таким розділам, як: теорія пізнання, соціальна філософія, аксіологія тому що одне з завдань курсу полягає в тому, що б показати проблематику сучасної філософії, виділити особливості її стилю мислення; з'ясувати зв'язки сучасної філософії із актуальними проблемами сучасної суспільної історії; пояснити зв'язки сучасної філософії із іншими напрямками інтелектуальної діяльності – наукою, релігією, мистецтвом, соціальними та політичними теоріями; поглибити уявлення про особливості духовних процесів, що перебувають у дії, функціонують; з'ясувати зв'язок філософських знань із становищем людини у світі, з її життєвою долею та перспективами.

Завдання (навчальні цілі) – спираючись на концепції класиків філософської думки, забезпечити засвоєння студентами основних філософських понять, функцій, принципів, усвідомлення ними специфіки предмета філософії. Поглибити знання студентів про розуміння філософії як філософування, знання проблем теоретичної та практичної філософії.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	Основні поняття, функції, методи і актуальні філософські питання.	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, екзаменаційна робота	10
1.2	Впливові теорії і концепції, в межах яких формується філософська проблематика.	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, колоквиум, екзамен	10
1.3	Генезис філософії та її співвідношення з іншими типами світогляду.	Лекції, семінари	Усні доповіді, екзаменаційна робота	5
1.4	Специфіку та структуру філософського знання; основне коло філософських проблем	Самостійна робота, лекції, семінари	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	10
1.5	Зв'язок сучасної філософії із актуальними проблемами сучасної суспільної історії	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, презентація самостійного дослідження	5
	Вміти:			
2.1	Представляти філософію в єдності проблематики, розв'язання якої має свої особливості в межах різних	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, екзаменаційна робота	10

	концепцій і парадигм.			
2.2	Пояснювати варіативність філософсько-методологічних стратегій сучасної філософії. Проводити порівняльну оцінку аргументації конкуруючих позицій.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження	5
2.3	Здійснювати дослідження явищ соціальної дійсності, спираючись на новітні методологічні підходи та концепти.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, есе, презентація самостійного дослідження,	10
2.4	Диференціювати проблеми теоретичної та практичної філософії в соціальній практиці. Демонструвати навички самостійної аргументації у аналізі цих проблем.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження	10
2.5	Працювати з філософськими джерелами і і спеціалізованою філософською літературою.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, експрес-опитування, самостійне дослідження	5
	Комунікація:			
3.1	Відкритість, здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, налаштованість на діалог, здатність сприймати та враховувати зауваги, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, есе.	5
3.2	Презентувати результати здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, презентацій, есе.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	5
	Автономність та відповідальність:			
4.1	Вміння самостійно ставити перед собою завдання, розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження	5
4.2	Готовність до співробітництва з колегами задля ефективного розв'язання поставлених завдань, допомога і підтримка в інтелектуальних зусиллях.	Семінари, самостійна робота	Дискусії, презентація самостійного дослідження	5

6. Структура курсу: у курсі передбачено 2 змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів. Завершується дисципліна іспитом.

Перша частина курсу присвячена походженню та проблематиці філософії і метафізики, яка є традиційною філософською дисципліною, що входить до складу теоретичної філософії ще з часів Аристотеля. «Метафізика», за думкою Аристотеля, — «Перша філософія». Предмет якої є так званий «метафізичний трикутник» — Бог, душа, світ.

Друга частина курсу - історико-філософська. Присвячена переосмисленню філософсько-методологічних стратегій сучасної філософії, а саме: трансформації філософської проблематики сучасності, переосмислення статусу метафізики, ідеї практики та практичної філософії, лінгвістичному повороту в філософії. Оскільки філософія покликана перш за все надати людині орієнтири для її життєвого самовизначення, то саме в цій частині вивчається також і структура філософії, яка визначається виділенням тих сфер реальності, спираючись на які людина (і філософія) може такого роду орієнтири виділити, позначити та дослідити. Відповідно до цих сфер формуються і основні філософські дисципліни або основні розділи філософії. Завершується аналізом змісту розділів філософії і перспектив філософського знання у сучасному світі.

7.Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (**знання 1.1 – 1.5**), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння 2.1-2.5**); (**комунікація 3.1-3.2**); (**автономність та відповідальність 4.1-4.2**), що складає 60% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:
  - 5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу;
  - 4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях чи знання в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, допущені неточності;
  - 3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, аргументації в поясненнях, не спирається на необхідну навчальну літературу, має у відповіді суттєві неточності.
1. Доповнення / дискусія: 2 бали – доповнення змістовне, конструктивно доповнює обговорення теми;
  - 1 бал – доповнення містить інформацію, яка не розширює дискусію.
2. Самостійна робота та її презентація
  - 10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість (письмової роботи);
  - 8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність (письмової роботи). Допускаються несуттєві неточності;
  - 6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності;

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

1. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, сформовані протягом вивчення дисципліни навички і вміння;

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність знань. Допускаються несуттєві неточності;

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності;

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамостійність у виконанні завдань.

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт.

7.2. Організація оцінювання:

(b – це кількість балів за виконаний вид роботи; n – це кількість разів для виконання (значення b та n залежать від конкретного розподілу годин кредитів на даний курс); Σ - це сума балів за вид роботи).

Види робіт		Семестрова кількість балів					
		Min b – 36 балів			Max b – 60 балів		
		b	×n	Σ	b	×n	Σ
Лекція		-	-	-	-	-	-
Семінар	Усна відповідь	2	8	16	3	8	24
	Доповнення, участь у дискусіях	1	8	8	2	8	16
Самостійна індивідуальна робота №1	Філософське есе (одне з переліку тем): 1. Філософія та філософування. 2. Філософія і світогляд. 3. Філософія і наука. 4. Метафізика і філософія 5. Онтологія як загальна теорія дійсності. 6. Буття як ейдос (Платон). 7. Кантівське розуміння наукового знання. 8. Платонівська критика Парменіда. 9. Субстанція і сутність (Спіноза). 10. С.Л. Франк. Металогічність буття. Термін проведення: 13.10.17- 20.10.17	6	1	6	10	1	10

Самостійна індивідуальна робота №2	Філософське есе (одне з переліку тем): 1.Лінгвістичний поворот у сучасній філософії. 2.Аналітична філософія. 3. Феноменологічна філософія. 4.Герменевтична філософія. 5. Філософія структуралізму 6.Трансформація філософської проблематики в сучасному світі. 7. Ідея практики та практичної філософії. 8.Антропологізм і сцієнтизм як тенденції сучасної західної філософії. 9. Структуралізм і постмодернізм: проблеми філософського осмислення культури. 10. Буття людини як проблема в екзистенціальній філософії. Термін проведення: 27.11.17-05.12.17	6	1	6	10	1	10
Екзамен		24	1	24	40	1	40
у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі.							

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається у письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів. Що в загальному підсумку дає 40 балів.

При розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	екзамен	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше 36 балів. Для допуску до екзамену студент має здати всі самостійні роботи та конспекти. Екзаменаційна оцінка не може бути меншою **24 балів** для отримання загальної позитивної оцінки за курс.

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0 -59
Зараховано/ Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1				
1	Тема1. Походження та проблематика філософії	2	2	
2	Тема 2. Метафізика і філософія.	2	2	2
3	Тема 3. Аргументи проти можливості метафізики.	2	1	
4	Тема 4. Метафізика як розуміння буття. Досвід буття.	2	3	2
5	Тема 5. Принцип змісту буття. Аналогії суцього.	2	3	2
6	Тема 6. Єдність трансценденталій.	2	1	2
7	Тема 7. Метафізичне і релігійне розуміння абсолюту.	2	2	4
Частина 2				
8	Тема 8. Стратегії і напрями сучасної філософії.	2		4
9	Тема 9. Свідомість як філософська проблема.	2	1	2
10	Тема 10. Філософія пізнання. Наука як соціокультурний та пізнавальний феномен.	2	3	4
11	Тема11. Суспільство як предмет філософського аналізу	2	2	2
12	Тема 12. Філософське осмислення людини.	2	2	2
13	Тема 13. Філософія й ціннісні форми життя людини.	2	2	2
14	Тема14. Філософське осмислення культури і цивілізаційних процесів.	2	1	2
15	<i>Індивідуальна самостійна робота:</i>			30
ВСЬОГО		28	28	64

Загальний обсяг - **120 год.**, в тому числі:

Лекцій - **28 год.**

Семінари - **28 год.**

Самостійна робота - **64 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1.Основна: (Базова)

1. Аристотель. Метафизика // Соч. В 4-х т. — Т.1.- М., 1975.
2. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. К., 2001.
3. Гусев В.І. Вступ до метафізики. — К., 2002.
4. Декарт Р. Метафізичні розмисли. — К., 2004.
5. Декарт Р. Міркування про метод. — К., 2000.
6. Доброхотов А.Л. Категория бытия в классической западноевропейской философии. — М., 1986.
7. Кант И. Пролегомены. — М., 1996.
8. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка // Вестник МГУ, сер. «Философия». М., 1993, С.11 – 26
9. Корет Э. Основы метафизики. — К., 1998.
10. Лейбниц Г.В. Монадология // Соч. В 4 т. М., 1982. Т.1.
11. Маритен Ж. Избранное: Величие и нищета метафизики. М., 2004.
12. Мондін Б. Онтологія і метафізика. Жовква, 2010.
13. Кузанский Н. О возможности-бытии. // Соч. в 2-т. — М., 1980. — Т.2.
14. Кузанский Н. Об учёном незнании. // Там же.
15. Основы онтологии. — Спб., 1996.
16. Платон. Парменид // Соч. В 3-х т.- М., 1970. — Т.2.
17. Плотин. Эннеады. К., 1993.
18. Спиноза Б. Этика. — СПб., 1993.
19. Франк С.Л. Непостижимое // Соч. — М., 1994.
20. Хайдеггер М. Время и бытие.— М.,1993.
21. Хайдеггер М. Что такое метафизика? М., 2007.
22. Яннарас Христос. Личность и эрос. М., 2002.
23. Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы. – К., 1997.
24. Бэкон Ф. Великое восстановление наук // Бэкон Ф. Соч.: В 2-х т. – М., 1971. – Т.1. – С. 156-184; 212-213; 217-243; 247-250; 291-310-310; 318-329.
25. Декарт Р. Правила для руководства ума // Декарт Р. Соч.: В 2-х т. – М., 1989. – Т.1. – С.77-154.
26. Декарт Р. Рассуждения о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках //Декарт Р. Соч.: В 2-х т. – М., 1989. – Т.1. – С. 256-262; 285-286.
27. Лейбниц Г.В. Абсолютно первые истины // Лейбниц Г.В. Соч.: В 4 т. – М., 1984. – Т.3. – С. 123-126.
28. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Локк Дж. Соч.: В 3-т. – М., 1985. – Т.1. – С. 91-153; 181-192; 198-204; 212-215; 217-231; 277-280; 338-345; 370-375; 428-438.
29. Спиноза Б. Трактат об усовершенствовании разума по пути, которым лучше всего направляться к истинному познанию вещей // Спиноза Б. Избранные произведения. – М., 1957. – Т.1 – С.320-358.
30. Кант И. Критика чистого разума. – К., 2000. – С.76-79; 83-95; 105-111; 112-114; 132-138; 185-199.
31. Риккерт Г. Науки о природе и науки и о культуре // Культурология. XX век. Антология. – М., 1995. – С.69-103.
32. Гадамер Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. – М., 1988. – 38-85.
33. Вебер М. “Объективность” социально-научного и социально-политического познания // Избр. произв. – М., 1990. – С.348-415.
34. Гуссерль Э. Идея феноменологии // Фауст и Заратустра. СПб., 2001. – С. 160-206.
35. Шелер М. Феноменология и теория познания // Шелер М. Избр. Произв. – М.,1994. – С.197-258.
36. Ортега-и-Гассет Х. История как система. Гл. 1-3 (О роли веры в жизни человека) // Вопросы философии, 1996, №6. – С.79-103.

37. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986.
38. Філософія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів./ Автор. Кол. Губерський Л.В. і інш. - Харків.: Фоліо, 2013. – 510 с.
39. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.15-49.
40. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К., 2010. – С.11-40.

2. Додаткова

1. Бердяев Н.А. О назначении человека. М., 1993.
2. Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания // Соч. М., 1978.
3. Виндельбанд В. История древней философии. — К., 1995.
4. Виндельбанд В. Платон. К., 1993.
5. Гартман Н. К основоположению онтологии. СПб., 2008.
6. Гегель Г.В.Ф. Лекции по истории философии. — СПб., 1994. — Кн.1,2.
7. Ильин И.А. Религиозный смысл философии. М., 2003.
8. Лосев А.Ф. Античный космос и современная наука// Бытие. Имя. Космос. — М., 1993.
9. Лукач Д. К онтологии общественного бытия: Прологомены. М., 1991.
- 10.Марсель Г. Опыт конкретной философии. М., 2004.
19. Фейербах Л. История философии. М., 1974. Т.1.
20. Франк С.Л. Реальность и человек // Франк С.Л. С нами Бог. М., 2002.
21. Brunner A. Der Stufenbau der Welt. Ontologische Untersuchungen über Person, 23. Leben, Stoff. — München, 1950.
22. Diemer A. Einführung in die Ontologie. — Köln, 1963.
23. Diemer A. Grundkurs der Philosophie. — Köln, 1960.
24. Lotz, I. Die Identität von Geist und Sein. — Roma, 1972.
25. Stegmüller, W. Das Universalien-Problem, — Darmstadt, 1978.
26. Розин В.М. Типы и дискурсы научного мышления. – М., 2000. – С. 3-24.
27. Теория познания. – Т.1. – М., 1991. – С. 22-65.
28. Теория познания. – Т. 2. – М., 1995. – С. 200-293.
29. Хилл П.И. Современные теории познания. – М., 1965.
30. Философия : Университетский курс: Учебник / Под общ. ред. С. А. Лебедева М.: Фаир-Пресс, 2003.
31. Філософія : Навчальний посібник.- К.: Кондор,2003.- 350с.
32. Никифоров А.Л. Философия науки: история и методология. – М.,1998. –
33. Новая философская энциклопедия. В 4-х тт. – М., 2001. – Т.2. Статьи: “Истина”, “Когерентная теория истины”, “Конвенционализм”, “Корреспондентная теория истины”.
34. Предмет і проблематика філософії: Навчальний посібник /За заг. ред. М.А.Скринника, З.Є.Скринник. – Львів, 2001. – С. 271-289.
35. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. – К., 1997. Р. III.
36. Теория познания. Т.2. – М., 1991. – С.370-401.
37. Федотова В.Г. Истина и правда повседневности // Заблуждающийся разум. 42. Многообразие вненаучного знания. – М., 1990. – С. 175-210.
38. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. – Статті: “Абсолютна істина”, “Відносна істина”, “Істина”, “Конкретна істина”, “Правильність та істинність”.
39. Лосский Н.О. Чувственная, интеллектуальная и мистическая интуиция. М., 1995.
40. Конверский А.Е. Теория и ее обоснование. – К., 2000. – С. 23-28; 44-53.
41. Копнин П.В. Диалектика как логика и теория познания. – М., 1973. – Гл. 47.
- Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К., 2003. – С. 148-168.
42. Лук’янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. – К., 2000. – Розділ 1.

43. Новая философская энциклопедия. В 4-х тт. – М., 2001. – Т.3. Статья: “Эмпирическое и теоретическое”.
44. Рижко В.А. Концепція як форма наукового знання. – К., 1995.
45. Основы теории познания. – СПб., 1999.
46. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. – Статті: “Ідея”, “Гіпотеза”, “Концепція”, “Проблема”, “Теорія”, “Факт”.
47. Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки. –К., 2000. – Розділ 1, 2.